

pelo prepričati ljudi, da obstaja pod pravom še neko psevdopravo, običajno pravo, ki daje prostor najhujšim izrodkom, če ni podvrženo nika kršnemu državnemu nadzoru. V resnici je bil *coutume* avtentično pravo, ki je bilo podvrženo institucionalnemu nadzoru. Celo seigneurialne "pravice", ki pravzaprav niso imele juridičnega statusa, so priznali šele po preverjanju.

Pred nami je torej zelo dragoceno delo, ki smo ga mogli prikazati seveda le v obrisih. Menim pa da povezovanje preteklosti s sedanjostjo za vsako ceno ni smiselno. Avtor povezuje *ius primae noctis*, čeprav zelo na rahlo, s sedanjim spolnim nadlegovanjem na delovnem mestu, predvsem v Franciji in ZDA, kar menim, da ni utemeljeno.

Jože Maček

KAKO JE PRIŠLO DO "LOČITVE DUHOV" NA HRVAŠKEM

Mario Strecha, *Katoliško hrvatsvo. Počeci političkog katolicizma u banskoj Hrvatskoj (1897. – 1904.)*; Barbat; Zagreb, 1997, 259 strani.

Za razliko od slovenskih zgodovinarjev, ki so razvoj političnega katolicizma v obdobju habsburške monarhije obdelali že v relativno velikem številu del, hrvaška historiografija temu vprašanju ni posvečala tolikšne pozornosti. V zadnjih letih pa je opaziti naraščanje zanimanja hrvaških zgodovinarjev za omenjeno problematiko. Pri tem predstavlja knjiga Maria Streche nedvomno eno temeljnih del na tem področju.

Strecha uvaja v razpravo o političnem katolicizmu na Hrvaškem nov izraz – "katoliško hrvaštvo". Z njim označuje ideologijo, ki je propagirala katolicizem kot mobilizacijsko silo hrvaške nacionalne integracije. V knjigi je podrobno obdelano obdobje na prelomu stoletja, ko se je ideologija katoliškega hrvaštva začela uveljavljati, zlasti z delovanjem sarajevskega nadškofa Josipa Stadlerja, urednika časopisa *Katolički list* Stjepana Korenića in krškega škofa Antona Mahniča.

Avtor začenja knjigo z obširnim poglavjem, v katerem analizira značilnosti političnega katolicizma v Zahodni in Srednji Evropi. Pri tem se opira na zelo širok izbor literature, kar bralcu omo-

goči, da lahko genezo katoliškega hrvaštva primerja z razvojem drugod. Ravno ustrezna umestitev hrvaškega političnega katolicizma v avstro-ogrski in širši evropski prostor je ena glavnih odlik Strechovega dela. Geslo znamenitega djakovskega škofa Strossmayerja "Vse za vero in domovino" je naslov drugega poglavja, v katerem avtor prikaže različne idejne tokove znotraj hrvaškega političnega katolicizma v drugi polovici 19. stoletja. Pri tem podrobno opredeli razlike v odnosu do hrvaškega nacionalnega vprašanja med liberalnim katolicizmom Strossmayerjevega tipa in katoliškim hrvaštvom. Iz Strechovih raziskav izhaja, da so zastopniki liberalnega katolicizma v katoliški veri sicer videli duhovni temelj hrvaške nacionalne ideologije, vendar so menili, da lahko mobilizacijsko vlogo odigra tudi (s krščanstvom prežeti) liberalizem, kar pa katoliško hrvaštvo ni dopuščalo. Geslo privrženecv katoliškega hrvaštva je bilo "Mi smo Hrvati in katoliki!", kakor je tudi naslov tretjega poglavja v Strechovi knjigi. Tako je namreč v svojem govoru na prvem hrvaškem katoliškem shodu leta 1900 v Zagrebu navedel občinstvo nadškof Stadler, ki je imel po Strechovem mnenju ambicije, da na čelu prenovljenega hrvaškega katoliškega gibanja postane "novi Strossmayer". Katoliško hrvaštvo je kmalu nato doživelo hud udarec, ko hrvaškemu episkopatu zaradi mlačne politike vatikanske in avstrijske diplomacije ter ob nasprotovanju črnogorske ni uspelo v naziv hrvaškega Zavoda sv. Hieronima v Rimu vnesti hrvaškega nacionalnega imena. S tem je bil po Strechovem prepričanju v očeh hrvaške javnosti razbit mit o Vatikanu kot velikem zaščitniku Hrvatov, kar je imelo usodne posledice za razvoj hrvaškega političnega katolicizma. Šele, ko se je leta 1903 z glasilom *Hrvaška straža* bolj aktivno vključil v hrvaško politiko škof Mahnič, je katoliško hrvaštvo ponovno lahko prešlo v ofenzivo. S prikazom idejnih nazorov Mahniča, ki je po "kranjskem modelu" tudi na Hrvaškem poskušal uveljaviti "ločitev duhov", Strecha zaključuje svojo knjigo.

Strechova knjiga je na Hrvaškem izzvala živahno diskusijo in vzbudila precej pozornosti, medtem ko smo jo pri nas kar nekako "spregledali". Vseeno mislim, da velja nanjo opozoriti, saj gre za resno znanstveno delo, ki je za slovenske zgodovinarje zanimivo tako zaradi prikaza Mahničevega delovanja na Hrvaškem kakor tudi zaradi drugih primerjav z razvojem političnega katolicizma pri Slovencih.

Andrej Rahten